

## Viitteet

<sup>1</sup>Yrjö Ahmavaaran käsitteitä käyttäen voidaan tulkitä, että Hemänus käsittelee journalismia "dokumenttisanomien eli D-sanomien" tuottamisena, kun taas "fiktiosanomien eli F-sanomien" tuottaminen on vain joukkotiedotusta palvelevaa työtä (Ahmavaara, 116-117). Hemänus ei tarkemmin määrittele, mitä fiktiosanomien tuottamiseen liittyvä joukkotiedotuksen palveleminen pitää sisällyän.

<sup>2</sup>Hemänus kiinnittää ennen kaikkea huomiota siihen tapaan, millä dokumentti- ja fiktiosanomiat kuvaavat todellisuutta. Tässä hän mielestään tarttuu epäolennaiseen, kun olennaista olisi korostaa sitä, että sekä fakta että fiktio kuvaavat todellisuutta. Ahmavaaran (s. 25) mukaan hyvä näytelmä, kuunnelma tai kirja kertoo todellisuudesta enemmän kuin pitkäkin dokumenttisanoma tai elämäkokemus. Hän jatkaa: "Todellisuutta koskeviin yleiskäsitteellisiin ajatuksiimme vaikuttaessaan kirjallisuus ja teatteri tarjoavat älyllisesti aktivoivaa informaatiota eli vaikuttavat todellisuudesta muodostamaamme kokonaiskuvaan." (Sama; alleviivaus T.H.)

<sup>3</sup>Tässä kohden myös Ahmavaara asettuu vallitsevan journalistisen käytännön kannalle. Vaikka tarkasti ottaen puhdasta dokumenttia ei hänen mukaansa ole olemassa, hän vaatii dokumentti- ja fiktiosanomien selkeää erottamista toisistaan. Ahmavaara perustelee kantaansa sillä, että sekä dokumentti- että fiktiosanomiat menettävät informaatiotosisältöään, jos vastaanottaja ei tiedä, kumpaan kategoriaan sanoma kuuluu. (s. 25-26.) - Yleisradion OTS:n syntyhistoriasta informatiivisen ohjelmapolitiikan osana ks. Soramäki.

<sup>4</sup>Tv-dokumenttien taitaja Arvo Ahlroos kirjoittaa faktan ja fiktion erottelusta seuraavasti: "Ymmärrykseni ja kokemuksen mukaan dokumenttia ja fiktiota on ohjelmissa vaikea erottaa toisistaan, sillä harvoin ne esiintyvät puhtaina. Se johtuu

todellisuuden havainnoimisen luonteesta, mikä on aina luonteeltaan yksilöllistä ja persoonallista maailmankuvasta riippuvaa." (Ahlroos, 13-14.) - Ahlroos huomauttaa, että pyrkimys faktan ja fiktion erottelun mukaisiin puhtaisiin ohjelmatyyppeihin on muodostunut aseeksi sensoreiden kässissä. "Puhtailla ohjelmatyypeillä pidetään myös välitettävät asiat puhtaina, kontrolloituina, vakautettuina." (Emt. 13.)

## Lähteet

- AHMVAARA, Yrjö. *Informatio*. Tapiola, Weilin+Göös, 1975.
- AHLROOS, Arvo. Dokumentti - henkireikä suomalaisen todellisuuteen. *Filmihullu*, 3, 1979, s. 12-19.
- HEMÄNUS, Pertti. *Reporadion nousu ja tuho*. Helsinki, Otava, 1972.
- HEMÄNUS, Pertti & TERVONEN, Ilkka. *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki, Otava, 1980.
- KOSIK, Karel. *Det konkretas dialektik. En studie i människans och världens problematik*. Minab, Surte, Röda bokförlaget, 1979.
- PAASILINNA, Reino & TUOVINEN, Pentti. *Näkekö silmä, kuuleeko korva*. Hämeenlinna, 1970.
- PIETILÄ, Kauko. Uuden journalismin tutkimus- ja kehittämisprojektistä. *Tiedotustutkimus*, 3 (3), 1980, s. 29-38.
- SORAMÄKI, Martti. OTS - toimittajakunnan ohjelma- ja julistuksesta poliittisten työnantajien normikokeiluksi. *Filmihullu*, 2, 1978, s. 12-13.
- TULPPO, Pirkko (toim.). *Radioamatööreistä taajuntateollisuuteen. Puoli vuosisataa suomalaista yleisradiotoimintaa*. Porvoo, WSOY, 1976.
- VARIS, Tapio. Ideologia ja tiedonvälityksen loukkaavuus. Tutkimus yhteiskunnallisesta taajunnasta ja loukkaavien televisio- ja radioohjelmien havaitsemisesta. *Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen monistesarja*, nro 7, 1971.
- WIIIO, Osmo. *Viestinnän perusteet*. Espoo, Weilin+Göös, 1977.
- Yleisradion ohjelmatoininnan säännöstö (OTS)*. Helsinki 1972.

## Arvo Ahlroos

# Tieteen vimma ja ääni

Käytän mielelläni minulle tarjotun puheenvuoron keskustelussa, jossa aiheena on "uusi journalismi" ja "objektiivinen joukkotiedotus". Minulla on se tunne, että Pertti Hemänuksen ja Ilkka Tervosen kirjasta "Objektiivinen joukkotiedotus" tässä esittämäni kritiikki menee aika tavalla juuri "uuden journalismin" hyväksi.

Hemänuksen ja Tervosen joukkotiedotukselle esittämät vaateet korosteisesta tieteellisestä

maailmankuvasta ja objektiivisesta joukkotiedotuksesta koen liian teoreettiseksi, osin käytännön journalismille vieraksi ja pätemättömiksi sekä sekaviksi ja todellisuuden kanssa ristiriitaisiksi. Kirjassa ollaan teoreeman perässä, mutta ikävä kyllä, myös sanktioiden. Mukaansa ottavaa, innoittavaa ahaa-elämystä en kokenut.

"Uuden journalismin" koen puolestaan itse journalistista käytäntöä sekä tiedotusvälineiden

olemusta lähentyvänä ja niitä paremmin ymmärtävänä. "Uusi journalismi" tarvitsee luonnollisesti pyrkimystensä konkretisoimista. Siinä tehtävässä Hemänuksen tekemät virhearvioinnit ovat suoranaista velvoitteena. Niiden oikaiseminen sekä tiedotusvälineiden erilaisten olemusten ja ilmaisukielten selvittäminen olisi tähdellinen alkulähtökohta koko hommalle. Hemänukselle puolestaan riittää kaikkien välineiden, tyyppien ja sanomien yhteen niputtaminen.

Hemänuksen epäilee<sup>1</sup>, ettei "uudelle journalismille" löydy rationaalista tehtävää. Mielestäni aivan turha epäily, sillä jo Hemänuksen itse pitää huolen siitä, että töitä riittää. Tähän viittaa myös Kauko Pietilä: "Journalistisen muotoironian menetelmien kehittäminen ja objektiivisen journalismin objektivistisen illuusion hajottaminen asettuvat uuteen journalismiin tähtäävän tutkimuksen tavoitteiksi."<sup>2</sup>

## 1 PIETILÄN LÄHTÖKOHDISTA

Kauko Pietilän oivallukset lähtevät perinteisen tutkimuksen pätemättömästä suhtautumisesta tiedotusvälineiden olemukseen ja ilmaisukieleen. Vihdoinkin myös joku tutkija ymmärtää ja uskalltaa avata päänsä tässä tärkeässä asiassa.

Pietilä lähtee liikkeelle<sup>3</sup> "Ahmavaaran esteetiikan" kritiikistä, siitä että Ahmavaara yrittää lyödä teoreettisesti muodon irti sisällöstä kognitiivisesti neutraaliksi välineeksi, jolla sisältöä vain katalysoidaan. Ahmavaaran mukaan "...taide siinä kuin tiedekin on informaatioprosessia... Taide epäilemättä myös pyrkii viihdyttämään, luomaan emotionaalisesti miellyttävää oloa katsojassaan, kuulijassaan tai lukijassaan. Mutta tämä on keinoa, välinettä, jolla katsoja, kuulija tai lukija houkutellessaan ottamaan selvää siitä, mitä taiteilija tahtoo hänelle sanoa."<sup>4</sup>

Pietilän mukaan "Ahmavaaran esteetiikka" seuraa objektiivisen joukkotiedotuksen teoreettisesta ideasta sen vuoksi, että objektiivinen joukkotiedotus ei juuri objektivisminsa vuoksi näe journalistisen muodon, siis tietyn erikoisen kielen muodon antamisella mitään erityisiä tietämistä ja käsittämistä koskevia funktioita. Kielellä muotona ei nähdä tietofunktiota, vaan

sillä, mitä tuon kielen välityksellä sanotaan objektiivisesta todellisuudesta. Informaatioprosessissa kieli on vain välinettä. Kieli eli ajatuksen muodot on tietoprosessissa neutraalia. Kielen suhde tietoprosesseihin on tiukasti ulkoinen. Tämä heijastuu välittömästi objektiivisen joukkotiedotuksen ongelmanasetteluihin.

Tähän Pietilän oivaltavaan analyysiin on käytännön dokumentaristin helppo yhtyä. Ja mitä perustellisemmin puolestaan Hemänuksen ja Tervosen kirjaan tutustuu, sitä ansiokkaammiksi Pietilän huomiot käyvät. Yritän esittää tässä myös joitakin omakohtaisia huomioita kyseisestä keskusteluun tarkoitettusta kirjasta.

## 2 OBJEKTIVISMIN TEORIA

Ilkka Tervosen tehtävänä on ollut valaista objektiivisuutta teoreettisena ongelmana lähinnä filosofisesta näkökulmasta.

Tervosen mukaan<sup>5</sup> teorian pohjaksi on löydettävä kaikkia sanomia luonnehtiva ominaisuus: "Tämän ominaisuuden on täytettävä ainakin kaksi ehtoa: ensinnäkin sen tulee olla invariantti eli säännönmukainen ja toiseksi olennainen kaikkien sanomien suhteen. Ominaisuus on valittava siis siten, ettei sanoma voi olla olemassa ilman tätä ominaisuutta."

Sanomien objektiivisuuden semioottisena edellytyksenä Tervosen mukaan on, että objektiivisessa sanomassa luonnolliseen kieleen kuuluvien sanojen ja lauseiden tulee merkitykseltään suhteellisen yksiselitteisesti liittyä käsitteisiin ja ajatuksiin.<sup>6</sup>

Tässä vaiheessa minä tv-meediona heräsin ja odotin mielenkiinnolla, aikooko Tervonen sisällyttää noiden perusteiden piiriin myös yleisradiotoiminnan. Nähtävästi viisaarfa teoreetikkona Tervonen toteaa: "Ominaisuus 'luonnollista kieltä oleva' rajaa tarkastelun ulkopuolelle muut joukkotiedotuksen sanomien osatekijät: esimerkiksi yleisradiotoiminnassa on visuaalisilla ja auditiivisilla elementeillä keskeinen osa. Tämän vuoksi joukkotiedotuksen sanomien objektiivisuuden perusteellinen erittely edellyttää, että myös nämä tekijät otetaan huomioon. Tämä kuitenkin johtaisi niin monisyiseen problematiikkaan, että

sen selvittely ei tässä tapauksessa ole mahdollista. Siksi se on sivuutettu.

Tervosen teoreettisesti johdonmukainen päätelmä ei kuitenkaan kelpaa samassa kirjassa Hemánukselle, joka sotkee objektivismin johdonmukaisen teoreettisen perustan pahemman kerran "objektiivisella viihteellään" ja välinekompasteluillaan ahmiessaan objektivismin alaisuuteen kaiken mahdollisen yleisradiotoiminnan. Moinen laittaa ihmettelemään Hemánuksen ajatuksenkulua, mutta senkin tarkoitusperä kirjasta aikanaan löytyy. Siitä hieman tuonnempana.

### 3 TEORIAN SOVELLUTUSTA

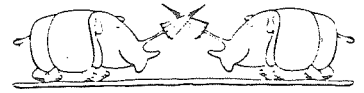
Hemánus päätyy kirjan omassa osuudessaan kahteen joukkotiedotuksen yleiseen kriteeriin: todenmukaisuuteen ja olennaisuuteen. Ne on Hemánuksen mukaan tarkoitettu soveltumaan joukkotiedotuksen kaikkiin sanomatyyppeihin. Ja näin myös Hemánus sumeilematta tekee, soveltaa vaikkei soveltuisikaan, niin kiire hänellä on levittää objektivismin ihanaa aatetta!

Lähden tässä liikkeelle Hemánuksen ajatuksista objektiivisuudesta fiktiivisessä viihteessä, sillä tämän teeman käsittelystä avautuvat Hemánuksen sovellutusten kompastuskivet.

Hemánuksen mukaan ei näet tieteellisen käsityksen valossa ole ollenkaan problemaattista ottaa kantaa kysymyksen, onko objektiivisuuden vaatimus ulotettava koskemaan myös ns. fiktiivistä eli seipitteellistä viihdettä. Merkillinen väite, mutta yhtä merkillinen on Hemánuksen myöntävä vastaus.

Hemánus tosin myöntää, ettei todenmukaisuuden periaatetta voi soveltaa fiktiiviseen esitykseen samalla tavoin kuin faktapohjaiseen, mutta objektiivisuuden nimissä hän kuitenkin vaatii, että henkilöiden ja tapahtumien tulisi olla tyypillisiä ja edustavia tai jos ne eivät ole sitä, esityksessä tulisi tehdä selväksi, missä suhteessa ne eivät sitä ole.

Vertaa Ahmavaara: "Käytettäessä sekä tosiasioida (fakta) että kuvitelmiä (fiktio) on huolehdittava siitä, että kuuntelijalle tai katselelijalle ilmoitetaan mitkä osat ohjelmista ovat tosiasioita ja mitkä kuvitelmiä." (OTS.)



Olennaisuuden kriteerin osalta Hemánus ei hyväksy viihteelle minkäänlaista eroa faktapohjaiseen esitykseen. Ja loppujen lopuksi Hemánus vaatii viihdettä tehtäväksi mahdollisimman realistisen, ihannetapauksessa tieteellisen maailmankatsomuksen pohjalta. Se muka auttaisi "fiktion tekijää tiedostamaan pinnanalaisia olemuksia". Mitä tämä salaperäinen pinnanalainen olemus sitten lienee!

Eero Silvastin mukaan<sup>7</sup> "objektiivisuuden vaatimus luontuu fiktiivisen sanoman mittapuuksi suunnilleen yhtä huonosti kuin tasapuolisuuden vaatimus totuuden kriteeriksi."

Minun kuten muidenkin yleisradiolaisten on vaikeata ymmärtää Hemánuksen ajatuksenjuoksua viihteen objektivismin suhteen. Mielestäni Hemánuksen viihteelle esittämät vaateet olisivat yliimitoitettuja jo dokumentaarisen ohjelmistonkin suhteen.

Hemánuksen objektivismin hyväksyminen merkitsee hyvästijättöä viihteen toimintavapaudelle, mielikuvituksen, satiirin, parodian käytölle sekä niiden kautta toimivalle kritiikille ja mielipiteenvapaudelle. "Viihteen" ei tulisi olla objektiivisesti säännösteltyä ohjelmatoimintaa, vaan sen tulisi olla kaikella tapaa vapaata ja hultantakin, koska se pitäisi muassaan mielipiteenvapauden ja kritiikin mahdollisuuden silloinkin, kun kaikki muu ohjelmatoiminta objektivisilla hengettömäksi ja kritiikittömäksi normalisoitu. Esimerkiksi Kiurun empatia tuntuu oikein mukavalta ja inhimilliseltä verrattuna niihin karmeisiin luovaa ajattelua ja mielikuvitusta kahlitseviin perspektiiveihin, joita Hemánuksen objektivismi avaa.

Viihteen, taiteen, dokumentin sekä esittävän ja ilmaisullisen muodon ainekset sekoittuvat toisiinsa niin moninaisella ja usein myös mielikuvitusta rikkaalla tavalla ruokkivasti (esimerkkinä Raili Ruston Tampereen lyhytelokuvapäivillä paljattu "Miesten koulu"), että niiden normittaminen objektivismin puntariin saattaisi tuottaa

niin surkean lopputuloksen, että koko väline pitäisi sulkea. Tähän viittaa myös Hemänuks: "Kyy-nisesti voitaisiin jopa sanoa, että ellei Yleisradio kykene tuottamaan kiistatta objektiivisempaa joukkotiedotusta kuin lehdistö keskimäärin ottaen, Yleisradion erityiseen tukemiseen ei ole syytä." Hemänuks tosin ei ole mainitulla kannalla.

Tällä kaikella yritän tuoda ilmi, että objektiivismin ylikorostamisella aiheutetaan hyvin helposti mielipiteenvapauden rajoittamispyrkimyksiä.

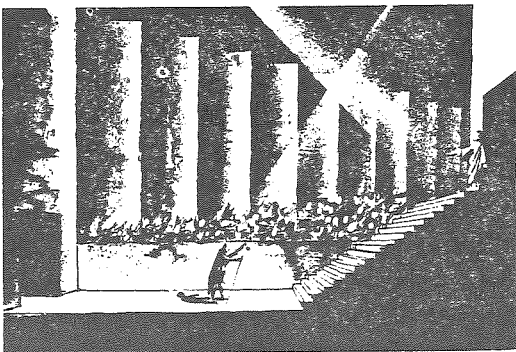
#### 4 TARKOITUS PYHITTÄÄ...

Tarkalla lukemisella Hemänuksen kirjasta tosin löytyy Hemänuksen objektiiviselle viihteelle ja sen tieteelliselle setlementtikalle sydämeenkäypä selitys, sillä Hemänuksen mukaan objektiivisuuden vaatimukset hyväksymällä päästäisiin irti "nykyisestä yleisestä erittäin pinnallisesta viihteestä."<sup>8</sup> Sillä lailla toimii kunnon setlementtiväki.

Olisiko kuitenkin niin, ettei kyseisiin operaatioihin tarvittaisi tieteen premissejä eikä tieteilijöiden asianajotoimistoa? Eikö kyseisillä tarkoituksenmukaisuussyillä kaupata koko tieteellisyyden ihanne!

Teoreettisen ja tieteellisen johdonmukaisuuden kauppaamista tarkoituksenmukaisuussyillä löytyy Hemänuksen tekstistä myös muualta:

- "Joukkotiedotuksella olisi mahdollisuus täyttää ylväin tehtävänsä: edistää vastaanottajissa maksimaalisen realistista, ihannetapauksessa tieteellistä maailmankatsomusta."<sup>9</sup>



- Joka ymmärtäen objektiivisuuden käsitteen asettuu vastustamaan objektiivisuutta joukkotiedo-

tuksen sisällön ylväimpänä ominaisuutena, "vastustaa lopulta demokratiaa".

- "Kyseessä on objektiivisuuden uusi tuleminen journalistien eräänlaisen etujoukon, ammattikunnan älyllisesti valppaimman osan tajuntaa..." Keitähän lienevät nämä armoitetut!

Lopulta Hemänuks myöntää, että "joukkotiedotuksella on vain varsin rajoitetut mahdollisuudet vaikuttaa kansalaisten maailmankatsomusten realistisuuteen ja tieteellisyyteen."<sup>10</sup> Miksi sille sitten pitää niitä tehtäviä ylenmäärin tuottaa, tieteen vimman ja äänen nimissä, vai minkä!

Minusta kyseessä on suoraan sanoen naivismi, ei mikään tieteellinen objektiivisempi.

#### 5 VAATEISTA SANKTIOIHIN

Kun Hemänuks käsittelee joukkotiedotuksen objektiivisuuden lisäämisen mahdollisuuksia suomalaisessa yhteiskunnassa ja mainitsee esimerkkinä lainsäädännölliset ja sopimusluontoiset toimet, nousee ainakin yleisradiolaisella varottavat karvat pystyyn: ettei vain Hemänuks olisi vaatimassa objektiivisempaan yleisradion ohjelmatoiminnan sääntöön. Siellähän on jo Ahmavaaralta jyrkkä ja kyseenalainen faktan ja fiktion toisistaan erottamisen vaade. Aikooko Hemänuks saada sinne oman puumerkinsä objektiivisuuden vaateen nimissä?

Ja sivulla 149 Hemänuks tuokin esille ajatuksen lainsäädännöllisin keinoin tapahtuvasta epäobjektiivisen joukkotiedotuksen sanktioimisesta. Tosin hän kyllä heti hylkää sen, koska se "olisi jyrkässä ristiriidassa liberalistisen lehdistöteorian kanssa" ja koska asiasta olisi "työlästä kehittää lakitekstiin soveltuva juridinen käsite".

Heti edellisen jälkeen Hemänuks kaivaa kuin kaivaakin esiin Yleisradion ohjelmatoiminnan sääntöön, jonka hän toteaa "olevan täysin riittämättömän objektiivisuuden saavuttamiseksi ohjelmatoiminnassa". Sanktioiden esittäminen ei kai niin pahasti olekaan ristiriidassa liberalistisen lehdistöteorian kanssa!

Jos Hemänuks saa OTS:öön pykälän objektiivisuuden vaateesta ja "epäobjektiivisen joukkotie-

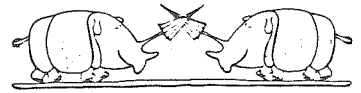
dotuksen sanktioimiseksi", niin Yleisradion Siikalaloilla olisi pykäliin vedoten helppo sensuroida lestadiolais-, makkara-, mansikka- ja ulkopoliittikaohjelmat sekä eliminoida niiden tekijät. Nythän tilanne on se, että Siikalat tekevät nämä päätöksensä ilman olemassaolevia (paitsi Ahmavaaran anti)pykäliä, pelkään mielivaltaan ja poliittisiin kytkentöihin perustuen. Sietääpä muidenkin tutkijoiden miettiä mahdollisen Lex Hempan vaikutuksia, sillä tokihan me kaikki tiedämme, että ohjelmaneuvostoja, hallintoneuvostoa, puoluetoimikuntia ja eduskuntaryhmiä asiantuntivampia objektiivisuuden kriteereiden asiantuntijoita ja tulkitsijoita ei ole olemassa eikä tule. Tieteilijöiden rooliksi jää korkeintaan "tieteellisesti pätevien", hyvien käsikassaroiden jakaminen "oikeiden" ja "väärrien" sanomien tulkintaan. Eli kuka toimisikaan joukkotiedotuksen mielipiteenvapauden tukkukauppiana!



## 6 HIEMAN VÄLINESOKEUDESTA

Nähtävästi entisen yleläisen sinnikkyydellä Hemänus ei välitä siitä, että Tervonen on samassa kirjassa rajannut yleisradiotoiminnan pois teoreettisesta kehittämästä monisyisen problematiikan takia. Hemänus tosin käsittelee esimerkiksi televisiota vain muutamalla rivillä ja niilläkin erityisen varovaisesti, mutta ei niin varovaisesti, etteikö se olisi jo liikaa:

"Pyrittäessä konstruoimaan mahdollisimman objektiivinen kieli on sanallisen kielen lisäksi tietenkin otettava huomioon myös kuvallinen. Puheen olleen semioottisen ehdon täytyy yleisellä tasolla soveltua myös maksimaalisen objektiivisen kuvallisen kielen määreeksi,



mutta tietenkin kuvallisen kielen poikkeaminen luonteeltaan monessa suhteessa sanallisesta mutkistaa sen asian selvittämistä minikäläinen maksimaalisen objektiivinen kuvallinen kieli konkreettisesti olisi. Erityinen ongelma on ilmeisesti se, että silloin kun vallitsevassa lehtikuvan ja tv- tai elokuva-ilmaisun käytännössä tähän asti on onnistuttu saavuttamaan tietynasteinen objektiivisuus, se yleensä on koskenut todellisuuden pintaa eli ilmiötasoa, ei sen olemusta joka ei olekaan välittömästi kameran tavoitettavissa."<sup>11</sup>

Tv-ilmaisussa ei ole kysymys sanallisesta ja/tai kuvallisesta kielestä, vaan kokonaisilmästä, jonka osatekijöinä ovat kuvakerronta, selostus, puhuttu ja kirjoitettu kieli, äänitehosteet, musiikki, laulu, kuva- ja ääniainesten rytmi, sävytykset ja ennen kaikkea leikkaus.

Hemänuksen mukaan kamera on kuin subjekti, tekijä, joka tavoittaa "todellisuuden pintaa eli ilmiötasoa, ei sen olemusta". Vaikka Hemänus ei tarkemmin selvitä, mitä hän olemuksella tarkoittaa, epäilen hänen tarkoittavan todellisuuden syvempää, ajatuksellista kokemista. "Kameralla" eli kuvallisella kerronnalla ilmaistaan nimenomaan tuota olemusta, todellisuuden syvempää, ajatuksellista kokemista. "Kamera" eli elokuva on "luonnollista kieltä" moninkertaisesti tehokkaampi ja ilmaisevampi väline.

Koska Hemänuksella on "kamerasta" hyvin pinnallinen ja yksioikoinen käsitys, todettakoon, että kamera ei koskaan toista, jäljennä eikä välitä todellisuutta sellaisenaan ja "välittömästi", ei edes yhdessä yksityisessä otoksessa, niin kuin Hemänus näyttää olettavan.

Kamera (ja kameran taltioima kuva) on aina tarkoituksella suunnattu ja rajattu näkemyksellinen osa todellisuudesta. Vastaavaa todellisuutta ei ole missään muualla, joten se ei voi olla todellisuuden toistoa sellaisenaan. Useat kuvat yhteen leikattuna eivät nekään ole todellisuuden toistoa, vaan uutta, luovan prosessin läpikäynyttä itsenäistä ja omalakista todellisuutta. Näin on, jos tarkkoja ollaan!

Vaikka kuvat tosin vaikuttavat todellisilta, niin kuvien koostamisessa eli leikkaamisessa on

kysymys uuden ja ainutkertaisen todellisuuden luomisesta, todellisuuden, jota ei ole missään muualla.

#### 7 VÄLINEEN OLEMUKSESTA JA ILMAISUKIELESTÄ

Hemänukselle näyttää olevan vierasta itse välineen olemus, sen käyttämä ilmaisukieli, se että se on ennen kaikkea ilmaisuväline. Siitä on osoitukseksi hänen puheensa kielestä ja kuvallisesta kielestä sekä kameran välittömästi tavoittamasta todellisuudesta. Näin jää välineen olemus ja sen kokonaisilmaisu (sekä sen osatekijät) ja sen suhde todellisuuteen sekä joukkotiedotuksen kokonaiskenttään selvitystä vaille. Sen objektiivisuudesta, todenmukaisuudesta ja olennaisuudesta on tällöin turha puhua mitään, edes viihteen tai eskapismin torjunnan vuoksi.

Jos tutkijat ovat valmiita vaatimaan meiltä "objektivismia", niin mekin olemme kyllä valmiita vaatimaan tieteeltä ja sen käsitteistöltä edes jonkinlaista vastaavuutta tutkittavan kohteen kanssa, vaikka ei edes objektiivisuuden nimissä, vaan ihan yksinkertaisen järjen ja logiikan.

"Uudesta journalismista" puhuva Kauko Pietilä on tässä mielessä oikealla asialla, kun hän puhuu kielen muodosta. Siis ilmaisusta. Ottaisin joskus mielelläni mahdollisuuden selittää välineen olemusta ja sitä, kuinka alkeellinen osatekijä "luonnollinen kieli" eli "selostus" eli "perusinformaatio" eli "sanoma" saattaa tv-ilmaisussa ja elokuvassa olla.

Me käytännön ihmiset jääme odottamaan, että "uusi journalismi" lähestyisi meitä ihan liki niin, että se näkisi meidät paremmin kuin perinteinen tiedotustutkimus, joka ei meidän "uutta" välinettä vielä tunne.

Olisi ensin selvitettävä välineen ilmaisukielen ja sen olemuksen suhde todellisuuteen ennen

kuin sille välineenä ja sen sanomille ja niiden suhteelle todellisuuteen voidaan asettaa tieteellisen objektivismin vaateita suhteessa todellisuuteen.

Aivan viimeiseksi on syytä lainata professori Pertti Hemänusta:

"Teoria joka antaa todellisuudesta väärän kuvan on yksinkertaisesti väärä teoria... Arki keskustelussa usein ilmenevä ajatustapa, jonka mukaan jokin väite on tosi teoriassa mutta ei pidä paikkaansa käytännössä, on mieltä vailla. Väite joka ei pidä paikkaansa reaali-todellisuudessa ei - sikäli kuin se on tarkoitettu todellisuutta kuvaavaksi väitteeksi - voi olla lainkaan tosi."<sup>12</sup>

Mitäpä siihen olisi lisäämistä, rakastettava Eno. Kaikella ystävyydellä!

#### VIITTEET

<sup>1</sup>HEMÄNUS, Pertti. Rationaalinen ja irrationaalinen journalismikonseptio. *Tiedotustutkimus*, 3 (4), 1980, s. 38.

<sup>2</sup>PIETILÄ, Kauko. Uuden journalismin tutkimus- ja kehittämisprojektistä. *Tiedotustutkimus*, 3 (3), 1980, s. 37.

<sup>3</sup>PIETILÄ, K., emä., s. 35.

<sup>4</sup>AHMAVAARA, Y. *Yhteiskuntakybernetiikka*. Helsinki, Weilin+Göös, 1976, s. 243-244.

<sup>5</sup>HEMÄNUS, Pertti & TERVONEN, Ilkka. *Objektiivinen joukkotiedotus*. Helsinki, Otava, 1980, s. 17-18.

<sup>6</sup>HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I., emt., s. 37.

<sup>7</sup>SILVASTI, Eero. Olennaisen ongelma joukkotiedotuksessa. *Helsingin Sanomat*, 18.3.1980.

<sup>8</sup>HEMÄNUS, P. & TERVONEN, I., emt., s. 127.

<sup>9</sup>Emt., s. 135.

<sup>10</sup>Emt., s. 137.

<sup>11</sup>Emt., s. 155-156.

<sup>12</sup>Emt., s. 59-60.